

І.В. Голубєва

АРХЕОЛОГІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ ЦАРЕБОРИСІВСЬКОЇ ФОРТЕЦІ У 2009 р.

Brief information on results of the research of the Fortress of Tsar Borys in 2009 is given. Study of dytynets (citadel) of the fortress was continued. As a result of archaeological prospecting in suburbs of the hill-fort one more posad (trading quarter) is recorded and a small prospecting trench is laid on it. Representative series of artifacts is obtained.

Продовжено роботу на розкопі 5, який розширено у північно-східному напрямку (його стратиграфію подано в попередніх повідомленнях). Загальна площа розкопу цього року склала 222 м². В ньому виявлено скупчення глиняної обмазки, стовпову ямку та великий комплекс двох періодів функціонування. Останній представляє собою московське житло-землянку кінця XVI — початку XVII ст., в другій половині XVII ст. западина від нього використовувалася під смітник. У його межах зафіксовано дві ямки, заповнені попелом та гарматними ядрами.

Кераміка з розкопу представлена переважно характерними побутовими виробами черкаського типу (рис. 1, 5—17). Уламки горщиків московського типу (рис. 1, 18—21) траплялися рідше і знайдені переважно в житлі першого періоду існування фортеці. Лише одне денце з наліпною стрічкою у вигляді пелюсток репрезентує скляні вироби. Знайдено різні артефакти з заліза: цвяхи, кресало, уламки ножів, вудил, підков, пряжок, одне ядерце та 17 гарматних ядер. Є також вироби з кістки (рис. 1, 1, 2) та уламки мідних хрестиків-тільників.

Виявлено 69 монет XVI—XVII ст. Як і в попередні роки, вони належать карбуванню Московської держави та країн Західної Європи. Серед монет Московської держави більшість становлять мідні копійки Олексія Михайловича (53 екз.). Мідні монети на Царборисові здебільшого погано збережені, через це деякі з них важко атрибуувати — в 19 випадках встановити

монетний двір вже неможливо; 25 карбовані на московських (Старому та Новому), шість — на Псковському, три — на Новгородському монетних дворах. Срібні монети належать карбуванню Івана IV Грозного (денга), Бориса Федоровича Годунова (копійка), Михайла Федоровича (копійка — 3 екз.) та Олексія Михайловича (копійка — 2 екз.). Одна зі срібних копійок скручена трубочкою для намиста, затерта, її належність встановити не вдалось.

Найбільший номінал серед західноєвропейських монет з розкопу 5 цього року представлений срібним півтораком Сигізмунда III Вази (рік затертий). Також знайдено білонові соліди Густава Адольфа (1 екз.), Христини Августи (3 екз., карбування Риги та Лівонії), Яна Казимира (1 екз., карбування Литви). Один з солідів через поганий стан визначити не вдалось.

Розвідками околиць зафіксовано ще один посад фортеці, що знаходиться на схід від дитинця, вище за течією р. Оскол, під змішаним лісом. На ньому закладено розвідувальний розкоп 7 площею 36 м². Стратиграфія його така сама як на дитинці. В розкопі виявлено скупчення великих шматків глиняної обмазки з відбитками деревини.

Більшість керамічних виробів з розкопу становлять уламки теракотових коробчастих кахлів, після графічної реконструкції яких відновлено вигляд трьох орнаментальних сюжетів (рис. 2). Побутова кераміка представлена переважно уламками посуду черкаського типу, знайдено також маленький цілий горщик, металеві вироби — уламки залізних підков, цвяхів, сокири, мідні обручки, уламок наперстка та свинцеві кулі (одна розплющена). У невеличкій стовповій ямі зафіксовано цілі кінські залізні вудила (рис. 1, 3), що, вірогідно, висіли на стовпчику. Виявлено також срібний півторака, мідну копій-

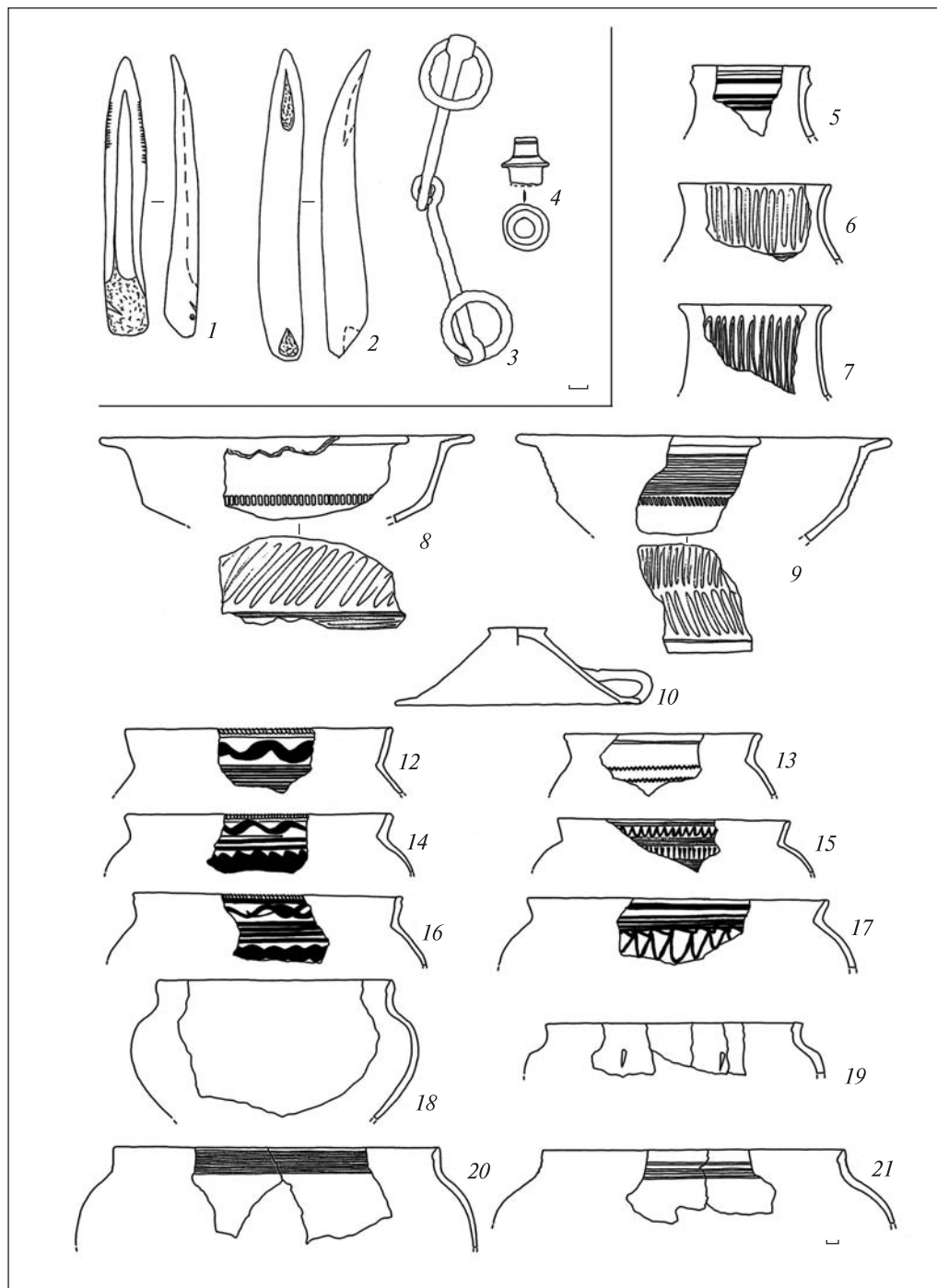

Рис. 1. Цареборисівська фортеця. Знахідки кінця XVI—XVII ст.: 1, 2, 4 — кістка; 3 — залізо; 5—21 — кераміка

ку Олексія Михайловича та згорнуту трубкою лускоподібну копійку. Через поганий стан збереження точніше визначити їх важко.

Остеологічний матеріал (за визначенням В.Л. Бондаренка) з розкопів 5 та 7 представлений фрагментованими кістками тварин, що є типовими кухонними відходами. Основна частина (84,8 %) — кістки свійських тварин: 36,6 % — корови, 24,42 % — свині, 19,1 % — дрібна рогата ху-

доба, 3,22 % — птахи, 1,15 % — коні. На відміну від попередніх сезонів, решток мисливських видів тварин не знайдено, за винятком фрагмента кістки вовка. Наявність кісток крупних коропів та осетрових (15 %) свідчить про високий розвиток рибного промислу в Цареборисові.

Серед знахідок підйомного матеріалу відмітимо монети: 38 мідних копійок Олексія Михайловича (шість московського, чотири Псков-

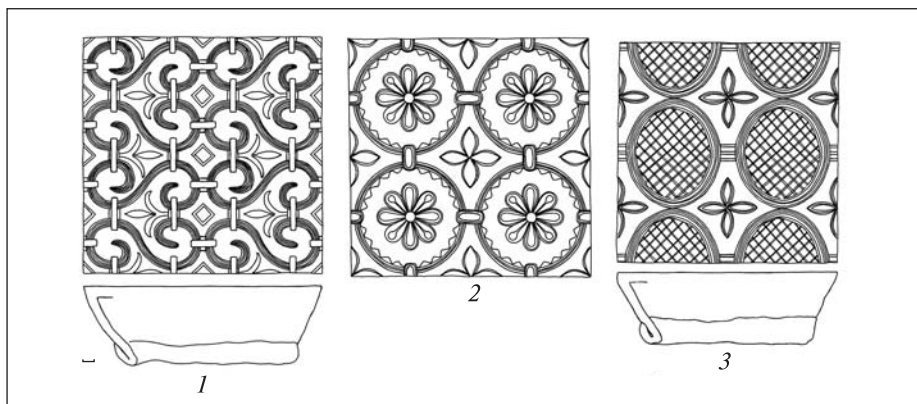

Рис. 2. Цареборисівська фортеця. Графічна реконструкція теракотових коробчастих кахлів з розкопу 7

ського монетних дворів, 28 — визначити двір не вдалося); срібну, згорнуту трубочкою копійку Михайла Федоровича та срібну псковську копійку Бориса Федоровича Годунова. Серед західноєвропейських переважають соліди Христини Августи (п'ять ризьких, три лівонських,

одну не визначено). Також знайдено два ризькі соліди Карла Густава та боратинку Яна Казимира. Монети Сигізмунда III Вази представлено такими номіналами: солід, грош (2 екз.) та півторак (2 екз.). Серед підйомного матеріалу є також крем'яне кресало в свинцевій обгортці.

